

TOKOVI

Miroslav Krleža

FRAGMENTI DNEVNIKA IZ 1967.

Što interesira svijet danas prije svega? Pod svijetom, podrazumijevamo onog prosječnog čovjeka koji se zove „uomo qualunque“. Hoće li se život produžiti? Prosječni čovjek neobično je zainteresiran za dužinu svoga života, jer se, ipak, u svemu tome neredu oko nas i u sebi, čini se, osjeća veoma udobno i dobro. Anketirana gomila čovječanstva, koja životari po zapadnoevropskim gradovima, dokazuje da spada pod pojam plastične mase i da se kao takva može formirati kako „Oni“ (koji su „gore“) žele ili kako je „Onima – gore“ to u interesu. Prosječan čovjek nada se trajno i nepokolebljivo „boljoj budućnosti“, i u tom pogledu on je neobično lakovjerna publika za razne hokus-pokuse poboljšanja svojih ličnih prilika, o čemu sanja u svojim fantazijama dnevno. Prosječnom čovjeku se živi bez obzira na to što mu je način života – samo prividno – sve udobniji, a zapravo sve naporniji i sve enervantniji. Njegov život iz dana u dan sve je skuplji, a kako je prividno iz dana u dan istodobno sve bolje plaćen, on misli da će stići brzinu kojom se kreću cijene. Međutim, upravo ovaj način kako je on „bolje plaćen“, prati skupoću kao pseto kad njuši trag kobasice u trci za zalogajem. Prosječan čovjek, i sam bezglav, član je današnjeg obezglavljenog društva, a kako ga u ovom obezglavljenom društvu obmanjuju jeftinim prevarama i trikovima, on se zadovoljava nogometnom loptom, kladenjem na konjskim utrkama, krvavom štampom. Život na taj način prestaje biti život, on se sve više pretvara u društveno stanje, u despociju mašina i mašinerije. Malog, sitnog, prosječnog čovjeka zanimaju dvije stvari: fudbal više, a politika kako kada, konjunkturalno, manje strastveno, slijepo, jer on je pitomi dvopapkar, kreće se bezidejno u bezidejnom stanju, spreman da svakog časa postane bezidejna topovska hrana.

Na pitanje šta će biti s Evropom u trećem mileniju, on ne zna da odgovori, a to ga pitanje zanima samo utoliko ukoliko strepi pred socijalizmom á la casaque, a osim toga jedno od mračnih pitanja nije jasno, šta ovaj čovjek uopće zamišlja pod Evropom?

Treći milenij počinje za trideset i sedam godina, što nije tako daleko, a pitanje šta će biti s tim trećim milenijem nije tako zagonetno te se ne bi dalo riješiti na temelju negativnog iskustva, kao da smo se godine 1937. zapitali kako će izgledati Evropa 1967. To je interesiralo grofa Coudenhove-Calergija, a ni grof nije znao o budućnosti reći ništa, a najmanje nešto što bi se obistinilo. Bit će Evrope ili je neće biti, „glavno da ne bude socijalistička, to jest boljševička s obzirom na Dunav, na Balkan, na Baltik ili na istočni Berlin“. Iz svoje metropolske umišljenosti šta ova prosječna evropska mularija uopće zna šta je Evropa? 51% Francuza ne čita knjige, a Nijemac je upoznao zapadni i istočni evropski svijet kao SS i kao Wehrmacht. Čudan način turizma. U prognozama, hoće li biti rata ili ne, prosječan čovjek nije siguran. 37% misli da će ga biti, 44% da ga neće biti, više se interesiraju za frižidere nego za intelektualno-moralnu slobodu. Brigu brinu o djeci u protusmislu, više o kontracepciji i o pilulama, a naročito o karcinomu, pred kojim strahuju više nego pred H-bombom. Iz njihove perspektive apstraktni pojam „individualne slobode“ svodi se na psihologiju stada. Postoji li rat spolova, smiju li se djeca ubijati u majčinoj utrobi, šta zapravo misle o svim tim više-manje mračnim pitanjima ljudska bića razdvojena na muško – žensko, ne zna se, jer se ljubav u posljednje vrijeme svela isključivo na slobodu spolnog općenja. Predosjećaj o opadanju vjerskog utjecaja s obzirom „na strijelohitri razvoj takozvanih pozitivnih znanosti“ – uznemiruje samo staroga Morijaka. Zaposlenost ili nezaposlenost za evropskog je proletera više-manje skinuta s dnevnog reda, jer deset do petnaest milijuna robova iz istočne Evrope robuje po evropskim rudnicima i livnicama. Odnos roditelja i djece kaotičan je, kriminal je u porastu, predodžbe o kriminalu anarhoidno retorične, isto tako kao i sve sociološke prognoze. Vladaju dućani, bazari, roba je još uvijek samo roba i kao roba vlada ukusima, modom i literaturom, pa čak i politikom. Fotografiraju se zvijezde elektronski, planiraju se izleti na Mjesec, klade se ljudi tko će se prvi popeti jednoga dana na onu praznu mjesečinu – USA-Navy-ljudi ili SSSR-Sputnikovci. Da živimo u vakuumu pod strašnim vatrama u tmuni, da su ovi ognjevi nebeski trajna prijetnja biološkoj supstanciji koja se zove čovjek, da nema više „mile-lale-Weltschmerz-lirizama“, da nema više zvjezdica koje trepere kroz svilenu koprenu mjesečne noći, nema više milenih slavuja koji tiho poju „da se naše zlato ne probudi“, a naše zlato pije viski, drogira se i abortira već u četrnaestoj godini, koga za to boli glava? Da čovjek bulji u jezivu prazninu, da živi osamljen izvrnut trajno kozmičkim smrtonosnim prijetnjama, da osim njega u ovom vakuumu nema nikoga, ni boga ni vruga, ni smisla ni svrhe, da je odgovoran isključivo samo sebi samome, da je ta uloga najopasnija i najteža biti

čovjek „ovdje dolje“ i „tamo gore“, na ovoj blatnoj kori i pod zadimljenim zvijezdama kao najviši forum morala i pameti, da nema nikoga kome se može obratiti za savjet i za pomoć, na ta pitanja nije odgovorila do danas ni jedna religija. Baš je briga ovu družbu trgovačkih putnika, generala, mešetara, demagoga, lajavaca, lažova, kuplera i kupleraj-majstora što čovjek pod zvijezdama samotuje, kad mogu da ratuju, da pobjeđuju, da zarađuju, da uživaju. Njihovi užici svedeni su na najanimalnije motive, a pitanje je neriješeno od početka, ima li i drugih užitaka osim animalnih? Nema čovjeka koji sve ovo kontemplativno u sebi i oko sebe ne bi žrtvovao bez razmišljanja za dva-tri orgazma (koje suvremeni hipokratovci zovu „ištrcajem“), a oni koji su se tog „ištrcaja“ odrekli, to su uškopljeni hermafroditi, čovječuljci od gume za žvakanje ili marcipana.

31. XII 1967.

Silvestrovo, predvečerje.

„Le Monde“ od 24. XII 1967.

„Vjernici Ortona, Boga nebeskih prostora, očekuju konac svijeta ove godine 1967, 25. decembra, na dan Božića.“ Apokaliptički izgled vijetnamskog pokolja samo je uvod u „posljednji sud“, koji stiže točno na Božić.

„Orton, Bog nebeskih prostora“, ovu pogibiju čovječanstva „najavio je jednom taksišoferu u gradu Roskildeu, glavnom gradu srednjovjekovne Danske.“ Orton je jedna varijanta otjelotvorenja Kristovog. Tri četvrtine zemaljske kugle bit će razorene u božićnoj noći, a spasit će se samo vjernici ortonske sekte. Leteći tanjiri pokupit će ove vjernike iz njihovih skloništa i prenijeti ih žive na druge planete. „U Borupu, pokraj Kopenhagena, pedeset članova ove ortonske sekte sagradili su na dobru jednog svog ortonca, bogatog sektaša, sklonište, gdje će se skupiti u Badnjoj noći.“

Apsolutno ortonska TV-emisija od Makedonije do Srbije pa preko BiH do Ljubljane. Arsen Dedić, poznati ljubimac muza, pjeva osobno svoju himnu ljubavi. „U ime ljubavi sudit ćemo njima mi svi, u ime ljubavi...“ „Vino i glas gitare, vrijeme neka stane, sve će pro-o-o-ći“, trala-lala-la.

Odbijaju satovi. Najnovije vijesti: Tito u Sudanu, Nova Gorica, Čedad – Akvileja, Sajgon, rat je legao da spava do 2. januara u šest sati ujutro, Hamfri u Monroviji, Žen Min Ži Bao, Mao Ce-tung, Liu Šao-či, Božidar Grubišić proriče što nam donose dani, bilanca Klare Dušanović: godina sazrevanja suprotnosti daje izgleda za optimizam.

Gaudeamus igitur, juvenes dum sumus, pijme, pijme, pijme ga, sve do dana belega, sretno Novo leto!

